

KS. JERZY ADAMCZYK

Wyższe Seminarium Duchowne w Radomiu

STRUKTURA I PRACOWNICY DIECEZJALNEGO WYDZIAŁU KATECHETYCZNEGO

Słowa kluczowe: Diecezjalny Wydział Katechetyczny, organizacja katechizacji w diecezji, biskup diecezjalny, statut, pracownicy, służba diecezjalna na rzecz katechezy

1. Wstęp. 2. Referat Katechetyczny jako istotny element organizacyjny posługi katechetycznej w diecezji. 3. Struktura Diecezjalnego Wydziału Katechetycznego 4. Pracownicy Diecezjalnego Wydziału Katechetycznego. 5. Wnioski

1. WSTĘP

Redaktorzy *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* podkreślają, iż wśród wszystkich posług i służb, przez które Kościół partykularny realizuje swoją misję ewangelizacyjną, szczególne miejsce zajmuje nauczanie katechetyczne. Aby jednak ta posługa w diecezji była owocna, musi obejmować nie tylko bezpośrednich katechetów, ale i innych pracowników, którzy wspierają działalność katechetyczną, realizując bardzo ważne zadania, takie jak: formacja katechetów, opracowanie materiałów, refleksja, organizacja i planowanie. Ci pracownicy, razem z katechetami, służą jednej diecezjalnej posłudze katechetycznej, chociaż nie wszyscy pełnią te same role i nie z tego samego tytułu¹. Wspomniani „inni pracownicy” różni od „bezpośrednich katechetów”, wspierający działalność katechetyczną w Kościele partykularnym, służą jednej diecezjalnej posłudze katechetycznej, chociaż nie pełnią tych samych ról i nie z tego samego tytułu, co katecheci urzędowi. Niewątpliwie autorzy *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* mają tu na myśli przede wszystkim Diecezjalny Referat Katechetyczny i jego pracowników.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. daje możliwość powołania przy Konferencji Episkopatu urzędu katechetycznego, którego głównym zadaniem byłoby świadczenie pomocy poszczególnym diecezjom w sprawach katechezy². Choć Ko-

¹ Por. Congregazione per il Clero, *Direttorio Generale per la Catechesi* (15 agosto 1997), nr 219, Libreria Editrice Vaticana 1997, tekst polski: Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji*, Poznań 1998, (odtąd: DOK).

² Kan. 775 § 3; por. DOK, nr 269. Taki urząd pod nazwą *Ufficio Catechistico Nazionale* istnieje

deks nie wspomina o referacie (wydziale) katechetycznym diecezji, mimo tego prawo partykularne i praktyka kościelna taki urząd przewidują i tego rodzaju instytucje od lat funkcjonują.

Powstaje zatem pytanie, czy wspomniany urząd kurialny jest nadal obowiązujący z prawa powszechnego? Jeśli tak, to jaka jest jego struktura oraz kim są i jakie kwalifikacje powinni mieć pracownicy *Officium Catechisticum*? Odpowiedź na postawione pytanie stanie się przedmiotem niniejszego przedłożenia.

2. REFERAT KATECHETYCZNY JAKO ISTOTNY ELEMENT ORGANIZACYJNY POSŁUGI KATECHETYCZNEJ W DIECEZJI

Wśród głównych obowiązków biskupich szczególne miejsce zajmuje głoszenie Ewangelii³. Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus* Soboru Watykańskiego II nakazuje, aby biskupi w głoszeniu nauki chrześcijańskiej stosowali różne środki dostępne w dzisiejszych czasach, przede wszystkim przepowiadanie słowa i nauczanie katechizmu, one to bowiem zawsze zajmują naczelne miejsce⁴. *Christus Dominus* wyznacza biskupowi jako „pierwszemu katechecie” obowiązek nadzoru nad katechizacją, ponieważ, co jest jasne, nie może on być w każdej sali lekcyjnej czy grupie duszpasterskiej. Jednak to on ma zapewnić, aby nauka katolicka była przekazywana wszystkim grupom wiekowym w odpowiedni sposób⁵.

Troska o katechizację powinna prowadzić biskupa do podjęcia „najwyższego kierownictwa katechizacji” w Kościele partykularnym, co zakłada m.in.: zapewnienie w swoim Kościele rzeczywistego pierwszeństwa czynnej i skutecznej katechezie, która obejmie „ludzi, pomoce i urządzenia, a także konieczne fundusze”, troskę o katechezę poprzez bezpośrednią interwencję w przekazywanie Ewangelii wiernym i czuwanie nad autentycznością wyznania wiary oraz nad jakością tekstów i pomocy, które mają być wykorzystywane; najważniejszym zadaniem jest wzbudzać i podtrzymywać w diecezjach szczery zapał katechetyczny; chodzi o zapał wszczepiony w odpowiednie i skuteczne struktury, działając z głębokim przekonaniem, co do znaczenia katechezy w życiu chrześcijańskim diecezji; zatroszczyć się o właściwe przygotowanie katechetów do ich zadań, tak żeby dokładnie poznali naukę Kościoła oraz zasady psychologii i opanowali wiedzę pedagogiczną teoretycznie i praktycznie; ustalić w diecezji całościowy, szczegółowy i spójny program katechezy, który

przy Konferencji Episkopatu Włoch. Conferenza Episcopale Italiana, *Incontriamo Gesù. Orientamenti per l'annuncio e la catechesi in Italia*, (29 giugno 2014), *Presentazione*, Notiziario CEI 48 (2014), nr 4, 198–289, (odtąd: IGO).

³ DOK, nr 222.

⁴ Por. Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia Christus Dominus* (28 octobris 1965), nr 13c, *Acta Apostolicae Sedis* 58 (1966), 673–701, tekst polski: Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele Christus Dominus*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, 236–258.

⁵ Por. J. Tobin, *The diocesan Bishop a Catechist*, *Studia canonica* 18 (1984), nr 2, 384.

by odpowiadał na prawdziwe potrzeby wiernych i który byłby odpowiednio usytuowany w diecezjalnych planach duszpasterskich⁶.

Według kan. 775 § 1 biskup diecezjalny, respektując przepisy wydane przez Stolicę Apostolską, ma za zadanie wydawać normy dotyczące się katechezy i troszczyć się o dostarczenie odpowiednich pomocy katechetycznych, w razie potrzeby również przygotować katechizm, jak również popierać i koordynować poczynania katechetyczne⁷. Biskup diecezjalny ma nie tylko wydawać przepisy katechetyczne, ale ma obowiązek troszczyć się o to, by pilnie wypełniano przepisy kanonów, dotyczące nauczania katechetycznego, tak żeby wszystkim była przekazywana cała nauka chrześcijańska⁸.

Zgodnie z Adhortacją *Catechesi tradendae* najważniejszym zadaniem biskupa jest wzbudzać i podtrzymywać w diecezjach szczery zapał katechetyczny wszczepiony w odpowiednie i skuteczne struktury, obejmujące i wspomagające ludzi, zapewnić pomoce i urzędnienia, a także konieczne fundusze⁹. Katechizacja w diecezji, aby była „dobrze postawiona”¹⁰, wymaga właściwej organizacji, która opiera się w pierwszym rzędzie na odpowiednich strukturach. Głównym celem tych struktur jest popieranie działalności katechetycznej i współpraca z innymi poczynaniami i dziełami apostołskimi w diecezji¹¹.

Istotnym elementem i podstawową strukturą w organizacji nauczania katechetycznego w diecezji jest Referat Katechetyczny (*Officium catechisticum*), który jest „narzędziem, którym posługuje się biskup – głowa wspólnoty i wykładowca nauki – dla kierowania całą działalnością katechetyczną w diecezji”¹². Referat Katechetyczny został ustanowiony we wszystkich diecezjach dekretem *Provido sane consilio* św. Kongregacji Soboru 12 stycznia 1935¹³.

Według dekretu *Provido sane consilio* urząd ten ma czuwać: aby w parafiach, uczelniach i w kolegiach uczyły osoby odpowiednie, dokładnie wykładające doktrynę chrześcijańską według tradycyjnej (ustalonej) metody Kościoła; aby w usta-

⁶ Por. DOK, nr 223; zob. kan. 773, 774 § 1.

⁷ Por. kan. 777 § 1; zob. Congregatio pro Episcopis, Congregatio pro Gentium Evangelizatione, *Instructio De Synodis dioecesis agendis* (19 marti 1997), I, nr 3, *Acta Apostolicae Sedis* 89 (1997), 706–721. *Additamentum ad instructionem de synodis dioecesis agendis. Pastoralia munia quae Codex Iuris Canonici concedit legum ferendarum potestati Episcopi dioecesis*, *Acta Apostolicae Sedis* 89 (1997), 722–727.

⁸ Por. kan. 386 § 1.

⁹ Ioannes Paulus P.P. II, *Adhortatio Apostolica, Catechesi tradendae* (16 octobris 1979), nr 63, *Acta Apostolicae Sedis* 71 (1979), 1277–1340, tekst polski: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, red. W. Kubik, cz. II, Warszawa 1985, 146–217, (odtąd: CT).

¹⁰ CT, nr 63.

¹¹ Por. *Directorium Catechisticum Generale* (11 aprilis 1971), nr 125, Libreria Editrice Vaticana 1971, tekst polski: *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 63 (1973), nr 2, 37–112, (odtąd: DCG).

¹² DOK, nr 265; por. DCG, nr 126.

¹³ Sacra Congregatio Concilii, *Decretum Provido sane consilio* (12 ianuarii 1935), *Acta Apostolicae Sedis* 27 (1935), 151, (odtąd: PS); por. DOK, nr 265, przypis 1; por. DCG, nr 126; zob. G. Adler, G. Voegelisen, *Un siècle de catéchèse en France 1893–1980. Histoire déplacements – enjeux*, Paris 1981, 120.

lonych okresach odbywały się kongresy katechetyczne i inne spotkania odnoszące się do wychowania religijnego, mające na celu dyskusję i studia odnośnie do metod najlepiej odpowiadających katechizacji, o których mówi się w dekrecie tej Świętej Kongregacji z 12 kwietnia 1924 r.; aby corocznie odbywały się specjalne kursy religii przygotowujące uczących doktryny chrześcijańskiej w szkołach parafialnych i w publicznych, aby wykonywali swoje zadania z większą erudycją i doskonałością¹⁴.

Zgodnie z *Directorium Catechisticum Generale* „Referat Katechetyczny diecezjalny winien obejmować zespół osób, posiadających właściwą kompetencję. Zakres i różnorodność problemów, nad którymi trzeba się zastanawiać, domaga się rozłożenia odpowiedzialności na wiele osób naprawdę biegłych. Referat diecezjalny winien również popierać i kierować pracą tych organizacji (jak np.: parafialny ośrodek katechetyczny, bractwo nauki chrześcijańskiej, itd.), które są jakby podstawowymi komórkami działalności katechetycznej. Referat Katechetyczny Kurii Diecezjalnej jest narzędziem, którym posługuje się biskup – głowa wspólnoty i wykładowca nauki – do kierowania całą działalnością katechetyczną w diecezji”¹⁵.

Z kolegi *Direttorio Generale per la Catechesi* odnośnie do zadań omawianego Referatu postanawia: „Do najważniejszych zadań diecezjalnego Referatu Katechetycznego należy:

- a. Analiza sytuacji diecezjalnej odnośnie do wychowania wiary. W tej analizie należałoby sprecyzować, między innymi, realne potrzeby diecezji w stosunku do praktyki katechetycznej.
- b. Opracowanie programu działania, który wskaże jasne cele, zaproponuje kierunki i ukaże konkretne działania.
- c. Pomoc katechetom i ich formowanie. W tym celu należy założyć ośrodki, które uważa się za bardziej odpowiednie.
- d. Opracowanie lub przynajmniej wskazanie parafiom i katechetom narzędzi koniecznych do ich pracy katechetycznej: katechizmy, dyrektoria, programy dla różnych grup wiekowych, przewodniki dla katechetów, materiały dla katechizowanych, środki audiowizualne...
- e. Rozwijanie i popieranie instytucji ściśle katechetycznych w diecezji (katechumenat chrzcielny, katecheza parafialna, grupa odpowiedzialnych za katechezę), które są jakby «podstawowymi komórkami» działalności katechetycznej.
- f. Troska przede wszystkim o polepszenie zasobów osobowych i materialnych na poziomie diecezjalnym, parafialnym, jak również dekanalnym.
- g. Współpraca z Referatem ds. liturgii, z uwzględnieniem jej istotnego znaczenia dla katechezy, a w szczególności dla katechezy wtajemniczająco-katechumenalnej”¹⁶.

¹⁴ PS, pars III, 1, a–c.

¹⁵ DCG, nr 126. J. Tobin zauważa, że *Directorium Catechisticum Generale* rozszerzyło kompetencje Diecezjalnego Wydziału Katechetycznego na współpracę z innymi przedsięwzięciami i dziełami apostołskimi, dzięki czemu katecheza nie byłaby odizolowanym resortem (posługą), ale byłaby rozumiana i wykonywana w ramach (w kontekście) całościowo pojmowanego duszpasterstwa. Por. DCG, nr 115, 125; J. Tobin, art.cyt., 408.

¹⁶ DOK, nr 266.

Mimo że aktualny Kodeks milczy na temat Diecezjalnego Wydziału Katechetycznego, to trzeba z naciskiem stwierdzić, że jest to urząd obowiązkowy. *Direttorio Generale per la Catechesi* przypomina *expressis verbis*, że „każda diecezja musi posiadać własny Referat katechetyczny”¹⁷. Autorzy powołują się na *Ogólną instrukcję katechetyczną* z 1971 r., gdzie wyraźnie podkreśla się obowiązek istnienia wspomnianego urzędu¹⁸. KPK mówi jedynie pośrednio o Diecezjalnym Wydziale Katechetycznym w kan. 775 § 1, gdzie prawodawca nakazuje biskupowi zachowywanie przepisów wydanych przez Stolicę Apostolską odnośnie do katechezy¹⁹.

3. STRUKTURA DIECEZJALNEGO WYDZIAŁU KATECHETYCZNEGO

Aby biskup, głowa wspólnoty i wykładawca nauki, mógł skutecznie kierować całą działalnością katechetyczną w diecezji, potrzeba aby nauczanie katechetyczne było właściwie zorganizowane. Zasadniczym narzędziem, którym posługuje się biskup, a zarazem istotnym elementem organizacji katechezy jest Referat Katechetyczny (*Officium catechisticum*)²⁰. Aby jednak wspomniana agenda kurii diecezjalnej mogła wypełnić swoje zadania potrzebuje odpowiedniej struktury, czyli wewnętrznej organizacji. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., milczy na temat samego Wydziału Katechetycznego, jak i jego struktury, natomiast oba dyrektoria katechetyczne tylko pośrednio wskazują na ustrój tego urzędu, co suponuje, że owa struktura znajduje się w gestii biskupa diecezjalnego, któremu pozostawia się duże możliwości kreacyjne w tym względzie w zależności od potrzeb i rozmiaru diecezji, miejscowych warunków i zwyczajów lokalnych²¹.

Ogólna instrukcja katechetyczna stwierdza, że zadaniem Referatu Katechetycznego jest kierowanie całą działalnością katechetyczną. Przywołany dokument implikuje określoną organizację wewnętrzną Referatu, gdy mówi: „tego rodzaju Referat diecezjalny winien obejmować zespół osób, posiadających właściwą kompetencję. Zakres i różnorodność problemów, nad którymi trzeba się zastanawiać,

¹⁷ Nr 267. Warto zauważyć, że dekret *Provido sane Consilio* postanawiał, że wydział katechetyczny ma być powołany w diecezji „jeśli to możliwe” (*si fieri poterit*), (*Acta Apostolicae Sedis* 27 (1935), 151), gdy oba dyrektoria katechetyczne domagają się tej instytucji kategorycznie i bezwarunkowo. DCG, nr 126, DOK, nr 267; por. P. Urso, *Il ministero della parola divina: predicazione e catechesi* (cann. 756–780), w: *La funzione di insegnare della Chiesa, Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico* (red.), Milano 1994, 44–45.

¹⁸ DCG, nr 126.

¹⁹ DOK przypis do nr 265.

²⁰ „Biskup powinien także zatroszczyć się o to, by wyposażyć diecezję w odpowiednie narzędzia służące katechizacji – na pierwszym miejscu, o właściwą liczbę katechetów wspieranych przez skuteczną strukturę diecezjalną”. Congregatio pro Episcopis, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi* (22 febbraio 2004), nr 128, Città del Vaticano 2004, tekst polski: Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”*, Kielce 2005, (odtąd: AS).

²¹ Także krajowe dyrektoria katechetyczne Konferencji Biskupów mogą zawierać zarządy organizacji wewnętrznej Referatu diecezjalnego, co nie krępuje biskupa w swobodnym tworzeniu struktury swojego Wydziału Katechetycznego.

domaga się rozłożenia odpowiedzialności na wiele osób naprawdę biegłych”²². Wskazuje się tutaj urzędy („zespół osób, posiadających właściwą kompetencję”) oraz na sektory nauczania katechetycznego, które mogą być w przypadku dużej diecezji nawet mniejszymi jednostkami organizacyjnymi *Officium catechisticum* („Zakres i różnorodność problemów, nad którymi trzeba się zastanawiać, domaga się rozłożenia odpowiedzialności na wiele osób naprawdę biegłych”)²³. Powołując się na *Directorium Catechisticum Generale*, aktualne *Dyrektorium ogólne o katechizacji* identycznie wskazuje pośrednio na strukturę Diecezjalnego Wydziału Katechetycznego²⁴.

W sposób pośredni o strukturze Referatu Katechetycznego kurii biskupiej mówi *Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*, gdy wspomina o działaniu Referatu Katechetycznego zgodnie ze statutem nadanym przez biskupa diecezjalnego²⁵. Statuty w sensie właściwym są to zarządzenia wydawane zgodnie z prawem w zespołach osób lub rzeczy, które określają ich cel, konstytucję, zarząd i sposoby działania²⁶.

Podobnie implikuje strukturę *Officium catechisticum* dyrektorium *Incontriamo Gesù. Orientamenti per l'annuncio e la catechesi in Italia*, gdy mówi o „odpowiedzialnych i współpracownikach urzędu katechetycznego”²⁷. Biskupi włoscy określają także bliżej strukturę omawianego referatu kurialnego, gdy piszą, że różne i delikatne funkcje, jakie Referat Katechetyczny ma wypełniać, wymagają zespołu osób „rzeczywiście biegłych” w materii katechetycznej, którymi kieruje dyrektor – prezbiter, zakonnik, zakonnica, świecki – mianowany przez biskupa, któremu należy zapewnić możliwość odpowiedniej formacji stałej, a nie okazjonalnej, oraz zobowiązać do podtrzymywania kontaktów z regionalną instytucją koordynacji katechizacji (regionalny urząd katechetyczny, regionalna służba na rzecz katechezy, komisja ewangelizacji i katechezy, rada regionalna) i Narodowym Biurem Katechetycznym²⁸.

Przywołany dokument wspomina także o trzech sektorach, będących mniejszymi jednostkami organizacyjnymi Referatu Katechetycznego (mających swoje odpowiedniki na poziomie narodowym w Narodowym Biurze Katechetycznym), jakimi są: apostołat biblijny, katechumenat, czy katecheza osób niepełnosprawnych. Owyymi sektorami kierują osoby kompetentne, mianowane przez biskupa diecezjalnego, które winny współpracować z dyrektorem Referatu²⁹.

Jak już wyżej nadmieniono, milczenie obecnego Kodeksu, czy też jedynie pośrednie wypowiedzi obu dyrektoratów katechetycznych na temat ustroju Diecezjal-

²² DCG, nr 126.

²³ Np. *Dyrektorium Incontriamo Gesù. Orientamenti per l'annuncio e la catechesi in Italia* mówi o „sektorze Apostolatu Biblijnego każdego Diecezjalnego Wydziału Katechetycznego”. Tamże, nr 17.

²⁴ DOK, nr 267.

²⁵ Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła Katolickiego w Polsce*, nr 137, Warszawa 2001, (odtąd: DKKK).

²⁶ Por. kan. 94 § 1.

²⁷ IGO, nr 6.

²⁸ Tamże, nr 88; por. nr 89.

²⁹ Tamże, nr 88.

nego Wydziału Katechetycznego suponują, że ustalenie struktury tego urzędu leży w gestii biskupa diecezjalnego, któremu pozostawia się duże możliwości kreacyjne w tym względzie w zależności od potrzeb i miejscowych warunków.

Według I Synodu Diecezji Łomżyńskiej Biskup Łomżyński powołuje przewodniczącego Wydziału Katechetycznego, przewodniczącego rady wydziału, dyrektorów sekcji nauczania katechetycznego i wychowania katolickiego, diecezjalnego wizytatora katechetycznego, kurialnych i rejonowych wizytatorów nauczania religii³⁰, natomiast Synod Diecezji Toruńskiej wspomina o dyrektorze Wydziału Katechetycznego Kurii Diecezjalnej³¹, czy o pracownikach Wydziału Katechetycznego Kurii Diecezjalnej³². Prawodawca ustala, że w ramach Wydziału Katechetycznego działają referaty: do spraw katechizacji szkolnej, do spraw katechizacji dorosłych, do spraw katechumenatu³³.

Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej zaznacza, że nad całością pracy katechetycznej w diecezji czuwa Biskup Diecezjalny poprzez Wydział Nauki Chrześcijańskiej. Pracą Wydziału kieruje przewodniczący, który z urzędu należy do Rady Kapłańskiej Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej, ma do pomocy wizytatorów diecezjalnych. W skład wydziału wchodzi wizytatorzy diecezjalni powołani przez biskupa³⁴.

I Synod Diecezji Sosnowieckiej stwierdza, że „w skład sosnowieckiej kurii diecezjalnej wchodzi następujące wydziały i komisje [...] wydział katechetyczny”, którym kieruje dyrektor³⁵. Wydział Katechetyczny Kurii ma regulamin³⁶. Do Wydziału Katechetycznego należą wizytatorzy diecezjalni ustanawiani przez biskupa diecezjalnego³⁷.

Ze strukturą Referatów Katechetycznych kurii biskupich można zapoznać się także ze stron internetowych poszczególnych diecezji. Na przykład we włoskiej diecezji Concordia Pordenone w metropolii Wenecji, w regionie kościelnym Triveneto omawiany referat obejmuje: dyrektora, osoby odpowiedzialne za obszary i związane z nimi grupy robocze, sekretariat, radę wydziału. Tenże Referat zawiera następujące sekcje: katechezy dorosłych, katechezy wtajemniczenia chrześcijańskiego, katechezy niepełnosprawnych, formacji katechetów, apostołatu biblijnego³⁸.

Z kolei Diecezjalny Wydział Katechetyczny w archidiecezji Amalfi – Cava de' Tirreni w metropolii Salerno-Campagna-Acerno, w regionie kościelnym Kampania,

³⁰ I Synod Diecezji Łomżyńskiej, Łomża 2005, st. 538, 181.

³¹ *Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego*, Toruń 2011, *Statut Diecezjalnej Rady Duszpasterskiej*, nr 4 § 3, 175.

³² Tamże, nr 6 § 2, 177.

³³ Tamże, *Regulamin Kurii Diecezjalnej*, nr 29 § 3, 214.

³⁴ *Pierwszy Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej 1996–2001*, Zamość 2001, st. 127, 102; por. tamże, *Statut Rady Kapłańskiej*, nr 3 a., 162.

³⁵ I Synod Diecezji Sosnowieckiej. *Prawo partykularne Kościoła Sosnowieckiego*, Sosnowiec 2005, st. 14 § 1, 15, 43; por. st. 310, 98. Dyrektor wchodzi w skład Diecezjalnej Rady Katechetycznej. Tamże, st. 345 § 3, 105. Dyrektor wchodzi także w skład Rady Kapłańskiej. Tamże, *Regulamin wyborów do Rady Kapłańskiej diecezji sosnowieckiej*, nr 21, 132; *Statut Rady Kapłańskiej diecezji sosnowieckiej*, nr 17, 134. Tamże, st. 345 § 3, 105.

³⁶ Tamże, st. 14 § 2, 43.

³⁷ Tamże st. 344, 105.

³⁸ www.diocesi.concordia.pordenone.it (dostęp: 10.10.2015).

składa się z następujących organów: dyrektora, sekretariatu, Komisji Diecezjalnej (razem z Referentami parafialnymi oraz Ruchów i Stowarzyszeń kościelnych)³⁹.

Natomiast diecezja San Marco Argentano-Sclea, będąca sufraganią archidiecezji Cosenza-Bisignano w regionie kościelnym Calabria, prowadzi Diecezjalny Wydział Katechetyczny o następującej strukturze: dyrektor, komisja diecezjalna ds. katechezy (zespół diecezjalny) z poszczególnymi sektorami (niepełnosprawni, wtajemniczenie chrześcijańskie i katechumenat, katecheza młodzieży, dorosłych i rodzin), poszczególne komisje, także tymczasowe, do określonych potrzeb (np. katechezy dzieci w wieku 6 lat), koordynatorzy katechetyczni *unità pastorali* i pracownicy sekretariatu⁴⁰. Z powyższego, egzemplarycznego przeglądu struktur Diecezjalnych Referatów Katechetycznych widać pewną różnorodność w kształtowaniu ustroju tych organów kurii diecezjalnej, o którym ostatecznie decyduje biskup diecezjalny.

4. PRACOWNICY DIECEZJALNEGO WYDZIAŁU KATECHETYCZNEGO

Jan Paweł II w Adhortacji *Catechesi tradendae* zwraca się do biskupów, aby „sprawowali najwyższe kierownictwo katechizacji w swoich diecezjach, dobierając sobie oczywiście doświadczonych i godnych zaufania współpracowników”⁴¹, gdyż „każda działalność duszpasterska, która nie opiera się w swojej realizacji na osobach rzeczywiście uformowanych i przygotowanych, naraża na niebezpieczeństwo swoją jakość. Narzędzia pracy nie mogą być naprawdę skuteczne, jeśli nie będą używane przez dobrze uformowanych katechetów”⁴². Aby Diecezjalny Wydział Katechetyczny mógł wypełniać postawione przed nim zadania musi obejmować mających odpowiednie kwalifikacje pracowników.

Dyrektorium ogólne o katechizacji stwierdza, że aby wypełnić swoje zadania: „Referat katechetyczny powinien obejmować zespół osób posiadających odpowiednie kompetencje. Zakres i różnorodność problemów, nad którymi trzeba się zastanowić, domaga się rozłożenia odpowiedzialności na wiele osób naprawdę biegłych”⁴³. *Dyrektorium Incontriamo Gesù. Orientamenti per l'annuncio e la catechesi in Italia*, mówi o „odpowiedzialnych i współpracownikach urzędu katechetycznego”⁴⁴, a także o tym, że różne i delikatne funkcje, jakie Referat Kateche-

³⁹ www.diocesiamalficava.it (dostęp: 10. 10. 2015).

⁴⁰ www.diocesisanmarcoscalea.it (dostęp: 10.10.2015). We Włoszech istnieją tzw. *unità pastorale*, czyli kompleks parafii sąsiadujących ze sobą i wykazujących podobieństwo do siebie, jeśli chodzi o terytorium (np. w górach, w wielkim mieście, na peryferiach dużych miast) i warunki życia mieszkańców (np. kompleks wsi czy małych miasteczek, które są silnie związane z większym miastem). *Unità pastorale* (coś w rodzaju „super parafii”) jest kierowana przez proboszcza moderatora i włączona do dekanatu.

⁴¹ CT, nr 63.

⁴² DOK, nr nr 234.

⁴³ DOK, nr 267; por. DCG, nr 126.

⁴⁴ IGO, nr 6.

tyczny ma wypełniać, wymagają zespołu osób „rzeczywiście biegłych” w materii katechetycznej⁴⁵.

Gdy chodzi o pracowników Referatu Katechetycznego, to mogą być nimi: kapłani, zakonnicy i świeccy. *Dyrektorium ogólne o katechizacji* stanowi, że „trzeba, aby do tej służby diecezjalnej byli zwykle włączani kapłani, zakonnicy i świeccy”⁴⁶. Według *Dyrektorium Incontriamo Gesù. Orientamenti per l’annuncio e la catechesi in Italia* dyrektorem Diecezjalnego Wydziału Katechetycznego może być prezbiter, zakonnik, zakonnica, świecki – mianowany przez biskupa diecezjalnego, któremu należy zapewnić możliwość odpowiedniej formacji stałej⁴⁷.

Diecezjalny Referat Katechetyczny jest „narzędziem, którym posługuje się biskup – głowa wspólnoty i wykładowca nauki – do kierowania całą działalnością katechetyczną w diecezji”⁴⁸. Wymieniony Referat jest organem kurii diecezjalnej, świadczącej biskupowi pomoc w zarządzaniu całą diecezją, zwłaszcza w kierowaniu działalnością pasterską, w administrowaniu diecezją i wykonywaniu władzy sądowniczej⁴⁹, kuria „jest bowiem tą strukturą, którą biskup się posługuje, by wyrazić swą miłość pasterską w jej różnych przejawach”⁵⁰. Pracownicy Referatu muszą więc mieć kwalifikacje, jakich wymaga się od wszystkich zatrudnionych w kurii.

Do biskupa diecezjalnego należy swobodne powierzanie wszystkich urzędów w kurii diecezjalnej⁵¹. Prawodawca domaga się, aby biskup powierzał urzędy w kurii osobom, które odznaczają się odpowiednimi kompetencjami w danej dziedzinie (w naszym wypadku w dziedzinie katechetyki), gorliwością duszpasterską i nieskazitelną życiową chrześcijańską⁵². Poprzez analogię do przymiotów kandydatów do święceń trzeba dodać, że pracownicy kurii winni – według roztropnej oceny biskupa mieć wymaganą wiedzę, cieszyć się dobrą opinią, mieć nienaganne obyczaje, wypróbowane cnoty⁵³.

Jest bardzo ważne, aby pracujący w kurii wykazywali się właściwymi przymiotami ludzkimi, gdyż posługa w kurii bez odpowiedniej formacji ludzkiej byłaby pozbawiona swego niezbędnego fundamentu⁵⁴. Pracownicy Referatu Katechetycznego mają szczególnie nieustanny kontakt z różnymi, konkretnymi osobami i to w róż-

⁴⁵ Tamże, nr , nr 88.

⁴⁶ DOK, nr 267.

⁴⁷ IGO, nr 88; por. nr 89.

⁴⁸ DOK, nr 265.

⁴⁹ Por. kan. 469; por. J. Krukowski, *Zasady organizacji i funkcjonowania kurii diecezjalnej*, w: *Struktura i zadania kurii diecezjalnej*, red. J. Krukowski, K. Warchałowski, Warszawa 2003, 12–13.

⁵⁰ AS, nr 177.

⁵¹ Por. kan. 157 i 470. Może być to nominacja na czas nieokreślony lub określony, z możliwością przedłużenia na następną kadencję, w zależności od uznania biskupa diecezjalnego.

⁵² Biskup powinien „na różne stanowiska w Kurii dobrać osoby posiadające szczególną biegłość w zakresie załatwienia spraw, odznaczające się pobożnością i pasterską gorliwością. *Sacra Congregatio pro Episcopis, Directorium Ecclesiae imago* de pastoralis ministerio Episcoporum (22 februarii 1973), nr 200, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 4, Bologna 1997 nr 1945–2328, tekst polski: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, red. E. Szafranski, t. 6, z. 1, nr 10370–11035.

⁵³ Por. kan. 1029.

⁵⁴ Por. Ioannes Paulus PP. II, *Adhortatio Apostolica Postsynodalis: Pastores dabo vobis* (25 marti 1992), nr 43, *Acta Apostolicae Sedis* 84 (1992), 657–804, tekst polski: Wrocław 1995, (odtąd: PDV).

nym wieku, stąd ich ludzkie przymioty i ukształtowanie są bardzo ważne. Właśnie po to, żeby ich posługa była po ludzku jak najbardziej wiarygodna i łatwa do przyjęcia, zatrudnieni w kurii winni kształtować swą ludzką osobowość w taki sposób, by stawać się dla innych pomostem, a nie przeszkodą w ich spotkaniu z Jezusem Chrystusem. Konieczne jest, by umieli odgadywać trudności i problemy, ułatwiać spotkanie i dialog, zdobywać zaufanie i nawiązywać współpracę, wyrażać spokojne i zrównoważone sądy. Powinni rozwijać w sobie zespół ludzkich cech, bez których nie można kształtować osobowości zrównoważonych, silnych i wolnych, zdolnych dźwigać ciężary duszpasterskiej odpowiedzialności. Potrzebne więc jest umiłowanie prawdy, prawości i rzetelności, szacunek wobec każdej osoby, poczucie sprawiedliwości, wierność danemu słowu, konsekwentne postępowanie, zrównoważony sąd i zachowanie. Pracownik kurii nie może być arogancki ani kłótlivy, lecz uprzejmy, gościnnie, szczerzy w słowach i w intencjach, roztropny i dyskretny, wielkoduszny i gotowy do służby⁵⁵.

Należy podkreślić, że zatrudnieni w kurii, w tym w Referacie Katechetycznym, winni mieć przymioty nie mniejsze niż kandydat na proboszcza, tzn. wyróżniać się zdrową nauką i dobrymi obyczajami, lecz również gorliwością apostołską oraz innymi cnotami wymaganymi do należytego wykonywania swojej posługi, komunikatywnością oraz uzdolnieniami organizacyjnymi i w dziedzinie zarządzania⁵⁶.

Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów stanowi, że pracownicy kurii diecezjalnej mają się charakteryzować odpowiednimi kompetencjami w danej dziedzinie, w wypadku Referatu Katechetycznego – w dziedzinie katechetyki i teologii⁵⁷. Natomiast *Direttorio Generale per la Catechesi* przypomina, że aby wypełnić swoje zadania, Referat Katechetyczny powinien obejmować zespół osób o odpowiednich kompetencjach. Zakres i różnorodność problemów, nad którymi trzeba się zastanowić, domaga się rozłożenia odpowiedzialności na wiele osób naprawdę biegłych⁵⁸. Chodzi niewątpliwie o biegłych w dziedzinie katechetyki i teologii. *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów* domaga się, aby biskup przed mianowaniem urzędników kurii „najpierw upewnił się co do ich przygotowania teologicznego”⁵⁹. Wydaje się, że pracownicy Diecezjalnego Wydziału Katechetycznego powinni mieć także przygotowanie z dziedziny prawa państwowego, a zwłaszcza oświatowego. Pożądane byłoby zatrudnienie czy przynajmniej współpraca z radcą prawnym.

Direttorio Generale per la Catechesi wspomina o ośrodkach dla specjalistów w dziedzinie katechezy. Z pewnością specjalistami w dziedzinie katechezy mają być posługujący w Diecezjalnym Wydziale Katechetycznym. Winni oni, w pierwszym rzędzie dyrektor, zdobyć formację katechetyczną na wyższym poziomie. Ów wyższy poziom to przede wszystkim studia uniwersyteckie na wydziale teologii w dziedzinie katechetyki, jak i wyższe instytuty duszpasterstwa katechetycznego, przy-

⁵⁵ Por. PDV, nr 43.

⁵⁶ Por. AS, nr 213; por. kan. 521 § 2.

⁵⁷ AS, nr 177.

⁵⁸ Por. DOK, nr 267; por. DCG, nr 126. DCG przypomina, że mają być to „osoby posiadające szczególną biegłość w zakresie załatwienia spraw”, tamże, nr 200.

⁵⁹ AS, nr 177.

gotowujące osoby odpowiednie do kierowania działalnością katechetyczną w skali diecezjalnej. Te wyższe instytuty mogą mieć zasięg krajowy, lub nawet międzynarodowy. Powinny być zorganizowane na wzór uniwersytetów, jeżeli chodzi o strukturę studiów, czas trwania wykładów oraz warunki przyjęcia⁶⁰.

Ważny i skądinąd oczywisty jest zapis *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów*, według którego „biskup powinien unikać powierzania urzędów lub zadań osobom nie mającym odpowiedniego przygotowania: trzeba aby najpierw upewnić się co do ich przygotowania teologicznego, duszpasterskiego i kompetencji w danej dziedzinie, a dopiero potem stopniowo wprowadzał je w poszczególne zakresy pracy o charakterze specjalistycznym”⁶¹.

Należy zauważyć, że podobnie jak wszyscy, którzy obejmują stanowiska w kurii, tak również obejmujący urzędy w Diecezjalnym Wydziale Katechetycznym powinni złożyć przyrzeczenie, że będą wiernie wypełniać zadanie, w sposób określony prawem lub przez biskupa oraz zachować tajemnicę w zakresie i w sposób oznaczony prawem lub przez biskupa⁶².

Gdy chodzi o nominacje urzędników Referatu Katechetycznego, to „do biskupa diecezjalnego należy swobodne powierzanie urzędów w kurii diecezjalnej”⁶³, w myśl kan. 157 („jeśli prawo czegoś innego wprost nie postanawia, do biskupa diecezjalnego należy swobodne powierzanie urzędów kościelnych we własnym Kościele partykularnym”) i kan. 470 („nominacja tych, którzy sprawują urzędy w kurii diecezjalnej, należy do biskupa diecezjalnego”). Skoro biskup diecezjalny swobodnie powierza urzędy w kurii diecezjalnej, to może z słusznej przyczyny usunąć określonego pracownika Referatu Katechetycznego.

5. WNIOSKI

Z przeprowadzonych rozważań i analiz należy wyciągnąć następujące wnioski:

1. Istotnym elementem i podstawową strukturą w organizacji nauczania katechetycznego w diecezji jest Referat Katechetyczny, który jest obowiązkowym organem kurii diecezjalnej.

2. Diecezjalny Wydział Katechetyczny, który jest zasadniczym narzędziem, którym posługuje się biskup w kierowaniu katechizacją, a zarazem istotnym elementem organizacji katechezy, winien mieć określony ustrój.

3. Struktura prawna Referatu Katechetycznego kurii biskupiej jest kształtowana w sposób swobodny przez biskupa diecezjalnego, w zależności od potrzeb i lokalnych zwyczajów.

4. Mimo że struktura prawna Diecezjalnego Wydziału Katechetycznego jest ustanawiana swobodnie przez biskupa diecezjalnego, to obowiązkowym elementem

⁶⁰ Por. DOK, nr 251; por. DCG, nr 109.

⁶¹ AS, nr 177.

⁶² Por. kan. 471.

⁶³ AS, nr 177.

organizacji wewnętrznej Wydziału powinien być urząd: dyrektora, wizytatorów diecezjalnych oraz sekretariatu.

5. Struktura Referatu Katechetycznego powinna być ustalona w prawie synodalnym czy pozasynodalnym.

6. Referat Katechetyczny powinien mieć swój statut nadany przez biskupa diecezjalnego lub być uwzględniony w statucie kurii diecezjalnej, wskazany byłby także jego regulamin.

7. Pracownicy Referatu Katechetycznego powinni mieć odpowiednie przymioty i kwalifikacje: właściwą formację ludzką, teologiczną, katechetyczną i pedagogiczną, a także prawną.

BIBLIOGRAFIA

1. ŹRÓDŁA

- Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de pastorali Episcoporum munere in Ecclesia „Christus Dominus”* (28 octobris 1965), Acta Apostolicae Sedis 58 (1966), 673–701, tekst polski: Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski. Nowe tłumaczenie*, Poznań: Pallottinum 2002, 236–258.
- Conferenza Episcopale Italiana, *Incontriamo Gesù. Orientamenti per l’annuncio e la catechesi in Italia*, (29 giugno 2014), Notiziario CEI 48 (2014), nr 4, 198–289.
- Congregatio pro Episcopis, *Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi* (22 febbraio 2004), Città del Vaticano 2004, tekst polski: Kongregacja do spraw Biskupów, *Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów „Apostolorum Successores”* (22 lutego 2004), Kielce 2005.
- Congregatio pro Episcopis, Congregatio pro Gentium Evangelizatione, *Instructio „De Synodis diocesanis agendis”* (19 marti 1997), Acta Apostolicae Sedis 89 (1997), 706–721. *Additamentum ad instructionem de synodis dioecesanis agendis. Pastoralia munia quae Codex Iuris Canonici concedit legum ferendarum potestati Episcopi dioecesani*, Acta Apostolicae Sedis 89 (1997), 722–727.
- Congregazione per il Clero, *Direttorio Generale per la Catechesi* (15 agosto 1997), Libreria Editrice Vaticana 1997, tekst polski: Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji* (15 sierpnia 1997), Poznań: Pallottinum 1998.
- Directorium Catechisticum Generale* (11 aprilis 1971), Libreria Editrice Vaticana 1971, tekst polski: *Ogólna Instrukcja Katechetyczna*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 63 (1973), nr 2, 37–112.
- I Synod Diecezji Łomżyńskiej*, Łomża 2005.
- I Synod Diecezji Sosnowieckiej. Prawo partykularne Kościoła Sosnowieckiego*, Sosnowiec 2005.
- Ioannes Paulus P.P. II, *Adhortatio Apostolica Catechesi tradendae* (16 octobris 1979), Acta Apostolicae Sedis 71 (1979), 1277–1340, tekst polski: *Katecheza po Soborze Watykańskim II w świetle dokumentów Kościoła*, red. W. Kubik, cz. II, Warszawa 1985, 146–217.
- Ioannes Paulus P.P. II, *Adhortatio Apostolica Postsynodalis Pastores dabo vobis* (25 marti 1992), Acta Apostolicae Sedis 84 (1992), 657–804, tekst polski: Wrocław 1995.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium katechetyczne Kościoła katolickiego w Polsce*, Warszawa 2001.
- Pierwszy Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej 1996–2001*, Zamość 2001.
- Sacra Congregatio Concilii, *Decretum „Provido sane consilio”* (12 ianuarii 1935), Acta Apostolicae Sedis 27 (1935), 145–154.

Sacra Congregatio pro Episcopis, *Directorium „Ecclesiae imago” de pastorali ministerio Episcoporum* (22 februarii 1973), nr 200, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 4, Bologna 1997 nr 1945–2328, tekst polski: E. Szafrowski, *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, t. 6, z. 1, nr 10370–11035, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej 1975.

Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej. Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego, Toruń 2011.

2. LITERATURA

Adler G., Vogeleisen G., *Un siècle de catéchèse en France 1893–1980. Historie déplacements – enjeux*, Paris: Beauchesne 1981.

Krukowski J., *Zasady organizacji i funkcjonowania kurii diecezjalnej*, w: *Struktura i zadania kurii diecezjalnej*, red. J. Krukowski, K. Warchałowski, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2003, 11–26.

Tobin J., *The diocesan Bishop a Catechist*, *Studia canonica* 18 (1984), nr 2, 365–414.

Urso P., *Il ministero della parola divina: predicazione e catechesi (cann. 756–780)*, w: *La funzione di insegnare della Chiesa*, ed. Gruppo Italiano Docenti di Diritto Canonico, Milano 1994: Ed. Glossa, 25–49.

THE STRUCTURE AND AGENTS OF THE DIOCESAN CATECHETICAL OFFICE

Summary

The aim of the article is to show structure and agents of the Diocesan Catechetical Office. In the first part of the article we presented the Diocesan Catechetical Office as a crucial element of organizing catechetical service in the diocese.

In the second part the structure of the Diocesan Catechetical Office was shown, whereas the third part was dedicated to the agents of the Diocesan Catechetical Office.

Key words: Diocesan Catechetical Office, the organization of religious education in the diocese, diocesan Bishop, statute, agents, the diocesan service of catechesis